

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas ielā 25, Rīgā, LV – 1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2011.gada 12.maijā Nr. 1-8/4

Latvijas Republikas Satversmes tiesai

Jura Alunāna ielā 1

Rīgā, LV - 1010

PIETEIKUMS par normas neatbilstību taisnīguma un tiesiskās vienlīdzības principam

Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) 1999.gada 9.septembrī pieņēma Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas rezultātā cietušo personu sociālās aizsardzības likumu (turpmāk – Likums). Likums stājās spēkā 2000.gada 1.janvārī. Likuma pārejas noteikumu 1.punkta pirmais teikums noteica: „Invaliditātes pensijas un apgādnieka zaudējuma pensijas, kas piešķirtas līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai un aprēķinātas kaitējuma atlīdzības apmērā, saskaņā ar šo likumu pārrēķinātas netiek, izņemot gadījumu, kad personai, kurai piešķirta invaliditātes pensija kaitējuma atlīdzības apmērā, mainās darbaspēju zaudējuma pakāpe (procentos) vai invaliditātes smaguma pakāpe”.

2010.gada 2.februārī Latvijas Republikas Satversmes tiesa (turpmāk – Satversmes tiesa) pieņēma spriedumu lietā Nr. 2009-46-01 “Par Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas rezultātā cietušo personu sociālās aizsardzības likuma pārejas noteikumu 1.punkta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam”, ar kuru atzina Likuma pārejas noteikumu 1.punkta pirmo teikumu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91.pantam un spēkā neesošu no 2010.gada 1.jūlija.

2010.gada 13.maijā Saeima pieņēma grozījumus Likuma pārejas noteikumu 1.punktā, kas stājās spēkā 2010.gada 1.jūlijā. Pēc šo grozījumu pieņemšanas Likuma pārejas noteikumu 1.punkts (turpmāk arī – apstrīdētā norma) ir spēkā šādā redakcijā:
„1.Invaliditātes pensijas un apgādnieka zaudējuma pensijas, kas piešķirtas līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai un aprēķinātas kaitējuma atlīdzības apmērā, pārrēķina, ievērojot šādus nosacījumus:

1.pārrēķinu veic, izmantojot šādu formulu:

$P = 90 \% VS \times DZ$, kur

P ir pensijas apmērs (latos),

VS - darba samaksa - Centrālās statistikas pārvaldes aprēķinātā mēneša vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā sektorā strādājošajiem par 2010.gada I ceturksni (latos),

DZ - darbspēju zaudējuma pakāpe (procentos);

2) visas invaliditātes pensijas un apgādnieka zaudējuma pensijas, kas piešķirtas līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai un aprēķinātas kaitējuma atlīdzības apmērā, pārrēķina ar 2010.gada 1.jūliju;

3) ja pārrēķinātās pensijas apmērs pēc stāvokļa uz 2010.gada 1.jūliju ir mazāks, nekā tas bija pirms pārrēķina, saglabā iepriekšējo pensijas apmēru;

4) ja personai, kurai piešķirta invaliditātes pensija, pēc 2010.gada 1.jūlija mainās darbspēju zaudējuma pakāpe (procentos) vai invaliditātes smaguma pakāpe, pensiju pārrēķina, izmantojot šā punkta 1.apakšpunktā norādīto formulu, ņemot par pamatu no jauna noteikto darbspēju zaudējuma pakāpi (procentos) un visus tos indeksus, kuri saskaņā ar likumu "Par valsts pensijām" attiecīgajai pensijai piemēroti laikposmā no 2010.gada 1.jūlija līdz pensijas pārrēķinam;

5) ja darbspēju zaudējuma pakāpe (procentos) vai invaliditātes smaguma pakāpe personai paaugstinās, pārrēķinātās pensijas apmērs nedrīkst būt mazāks par pensijas apmēru pirms pārrēķina.”

Tiesībsarga ieskatā jaunais Likuma pārejas noteikumu 1.punktā ietvertais regulējums novērš nepamatoti atšķirīgo attieksmi starp invaliditātes un apgādnieka zaudējuma pensijas saņēmējiem, taču turpina ierobežot to personu tiesības uz kaitējuma kompensējošu sociālo nodrošinājumu, kuras saņem vecuma pensiju. Tādējādi tiek pārkāpts Satversmes 1.un 91.pants turpmāk norādīto apstākļu dēļ:

[1] Tiesiskās vienlīdzības princips ietverts Satversmes 91.panta pirmajā teikumā, kurš noteic, ka: „Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Tiesiskās vienlīdzības princips nozīmē, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir jābūt vienādei, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir jābūt atšķirīgai.¹ Satversmes tiesa savā judikatūrā vairākkārt ir norādījusi, ka atšķirīga attieksme vienādos un salīdzināmos apstākļos pieļaujama vienīgi tad, ja tai ir saprātīgs un objektīvs pamats.²

[2] Lai noteiktu, vai apstrīdētā norma ierobežo Satversmes 91.pantā nostiprināto vienlīdzības principu, sākotnēji noskaidrojams, vai pastāv personas, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.

Apstrīdētā norma paredz kārtību, kādā pārrēķināmas pirms Likuma spēkā stāšanās piešķirtās invaliditātes pensijas un apgādnieka zaudējuma pensijas personām, kurām radies darbspēju zaudējums Černobiļas atomelektrostacijas (turpmāk – Černobiļas AES) avārijas rezultātā.

Līdz Likuma spēkā stāšanās brīdim, 1999.gada 31.decembrim, Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušo personu sociālo aizsardzību regulēja Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991.gada 15.maija lēmums „Par pasākumiem, kas veicami, lai uzlabotu Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušo Latvijas Republikas iedzīvotāju sociālo stāvokli”. Atbilstoši minētajam lēmumam personām, kuru invaliditāte saistīta ar Černobiļas AES avāriju, invaliditātes pensija bija aprēķināma atbilstoši noteikumiem, kas paredz atlīdzības saņemšanu par nodarīto kaitējumu. Rezultātā pirms Likuma spēkā stāšanās invaliditātes pensijas gan Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem, gan šīs avārijas rezultātā cietušajiem tika aprēķinātas saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām” normām.

¹ Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu. *Latvijas Vēstnesis*. 2003. 8.maijs, nr.68.

² Skat., Satversmes tiesas 2010.gada 29.oktobra spriedumu lietā Nr.2010-17-01, 2009.gada 2.februāra spriedumu lietā Nr.2009-46-01, 2006.gada 11.decembra sprieduma lietā Nr.2006-10-03.

Likuma „Par valsts pensijām” 17.panta pirmā daļa noteic, ka personām, kas sasniegušas šā likuma 11.panta pirmajā daļā noteikto vecumu, invaliditātes pensijas vietā piešķirama vecuma pensija. Saskaņā ar šo normu invaliditātes pensijas vietā vecuma pensija tiek piešķirta arī tām personām, kurām invaliditāte ir Černobiļas AES avārijas sekas. Tādējādi daļa no vecuma pensijas saņēmējiem ir personas, kurām invaliditātes cēlonis ir Černobiļas AES avārija un kuras līdz vecuma pensijas saņemšanai saņēma invaliditātes pensiju kaitējuma atlīdzības apmērā.

Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2009-46-01 atzina, ka visas personas, kurām invaliditātes pensija kaitējuma atlīdzības apmērā ir piešķirta pirms Likuma stāšanās spēkā, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.³ Satversmes tiesa norādīja, ka visas šīs personas ir cietušas Černobiļas AES avārijas rezultātā un ka šo personu invaliditāte ir šīs avārijas sekas. Tiesībsarga ieskatā šie paši apstākļi ir attiecināmi arī uz vecuma pensijas saņēmējiem, kuriem šī pensija piešķirta invaliditātes pensijas vietā, jo arī šīs personas ir cietušas Černobiļas AES avārijas rezultātā un šo personu invaliditāte ir šīs avārijas sekas. Personai, sasniedzot pensionēšanās vecumu, iestājas jauns sociālais risks – vecums, tai pat laikā invaliditāte saglabājas.

Tādējādi Tiesībsarga ieskatā personas ar Černobiļas AES rezultātā iegūtu invaliditāti, kurām invaliditātes pensija kaitējuma atlīdzības apmērā tika piešķirta līdz Likuma spēkā stāšanās brīdim un kuras šīs pensijas vietā turpina saņemt vecuma pensiju, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar personām, kuras saņem invaliditātes pensiju kaitējuma atlīdzības apmērā.

[3] Turpmāk noskaidrojama atšķirīgas attieksmes esamība pret minētajām grupām.

Likuma pārejas noteikumu 1.punkts paredz kārtību, kādā ar 2010.gada 1.jūliju pārrēķināmas pirms Likuma spēkā stāšanās piešķirtās invaliditātes pensijas un apgādnieka zaudējuma pensijas personām, kurām radies darbspēju zaudējums Černobiļas AES avārijas rezultātā. Viens no rādītājiem, kas tiek ņemts vērā, veicot pensiju pārrēķinu, ir Centrālās statistikas pārvaldes aprēķinātā mēneša vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā sektorā strādājošajiem par 2010.gada I ceturksni. Šāda pārrēķina rezultātā tiek izlīdzināts sociālais nodrošinājums Černobiļas AES rezultātā iegūtā kaitējuma atlīdzībai.

Likuma pārejas noteikumu 1.punkts neparedz tiesības uz pensijas pārrēķinu saskaņā ar šajā normā ietvertu formulu vecuma pensijas saņēmējiem, kuriem vecuma pensija piešķirta invaliditātes pensijas vietā. Tomēr, lai konstatētu, ka šajā gadījumā ir pieļauta atšķirīga attieksme, izvērtējamas arī normas, kas regulē vecuma pensijas izmaksu un apmēru. Atšķirīgam ir jābūt tiesiskās attieksmes rezultātam - formālas atšķirības vien nepietiek.⁴

Likuma „Par valsts pensijām” normas neparedz vecuma pensijas pārrēķināšanu darbspēju zaudējuma vai invaliditātes smaguma izmaiņu gadījumos. Saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 29.¹ punktu Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem ir tiesības vecuma pensiju pieprasīt piecus gadus pirms šā likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktā vecuma sasniegšanas. Savukārt attiecībā uz vecuma pensijas piešķiršanu un izmaksu bijušajiem invaliditātes pensijas saņēmējiem likumdevējs ir paredzējis šādu garantiju – saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 19.punktu invaliditātes pensijas vietā piešķirtā vecuma pensija

³ Satversmes tiesas 2009.gada 2.februāra sprieduma lietā Nr.2009-46-01 8.punkts.

⁴ Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu. *Latvijas Vēstnesis*. 2003. 8.maijs, nr.68.

invaliditātes laikā nedrīkst būt mazāka par invaliditātes pensiju, kas saņemta līdz vecuma pensijas piešķiršanas brīdim. Invaliditātes grupas atkārtotas noteikšanas gadījumā, ja invaliditātes pārtraukuma laiks nav lielāks par vienu mēnesi, vecuma pensijas izmaksa (arī invaliditātes pārtraukuma laikā) turpināma iepriekšējā apmērā. Citas garantijas attiecībā uz pensijas apmēru un tā pārskatīšanu vecuma pensijas saņēmējiem, kuriem invaliditāte radusies Černobiļas AES avārijas rezultātā, ne Likums, ne likums „Par valsts pensijām” neparedz.

Līdz ar to vecuma pensijas saņēmējiem ir garantētas tiesības uz vecuma pensiju, kas nav mazāka par invaliditātes pensiju kaitējuma atlīdzības apmērā. Turpmākā laika periodā vecuma pensijas apmērs nemainās atkarībā no darbspēju zaudējuma pakāpes vai invaliditātes smaguma izmaiņām. Likuma pārejas noteikumu 1.punkts neparedz vecuma pensiju pārrēķinu, lai novērstu iepriekš nepamatoti ierobežojošā regulējuma sekas attiecībā uz šo pensiju apmēru. Tā rezultātā apstrīdētā norma pieļauj iespēju, ka vecuma pensijas saņēmēji, atšķirībā no invaliditātes pensijas saņēmējiem, turpina saņemt sociālā nodrošinājuma pakalpojumu, kura apmērs radies prettiesiskas normas rezultātā.

Tādējādi Tiesībsarga ieskatā apstrīdētās normas rezultātā, neattiecinot tajā iekļauto pensijas pārrēķina kārtību uz vecuma pensijas saņēmējiem, kuriem invaliditāte radusies Černobiļas AES avārijas rezultātā, tiek pieļauta atšķirīga attieksme pret personām, kas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.

[4] Analizējot atšķirīgās attieksmes mērķi, vērā ņemams likumdevēja primārais mērķis apstrīdētās normas izstrādē.

Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2009-46-01 atzina, ka tobrīd spēkā esošā Likuma pārejas noteikumu 1.punkta redakcija, liedzot veikt pensijas pārrēķinu visiem invaliditātes un apgādnieka zaudējuma pensijas saņēmējiem neatkarīgi no darbspēju zaudējuma pakāpes vai invaliditātes smaguma izmaiņām, neatbilst Likuma vispārējam mērķim un tiesiskās vienlīdzības principam. Kā iemesls šādai neatbilstībai tika norādīts apstākļi, ka Likuma pārejas noteikumu 1.punkts pieļāva netaisnīgu kaitējuma atlīdzību – invaliditātes pensijas apmērs personai ar nemainīgu darbspēju zaudējuma vai invaliditātes smaguma pakāpi var būt mazāks nekā personai, kuras darbspēju zaudējuma vai invaliditātes smaguma pakāpe ir zemāka, bet mainījies pēc Likuma stāšanās spēkā.⁵

Izdarot 2010.gada 13.maija grozījumus apstrīdētajā normā, likumdevēja mērķis kopumā bija nodrošināt Satversmes tiesas sprieduma izpildi un tiesiskās vienlīdzības principa ievērošanu, tādējādi aizsargājot personas, kurām invaliditātes pensija kaitējuma atlīdzības apmērā ir piešķirta līdz Likuma spēkā stāšanās dienai un nav tikusi pārrēķināta.⁶ Atsevišķi izdalīti šādi apstrīdētās normas mērķi:

1) nodrošināt tiesiskās vienlīdzības principa ievērošanu, paredzot, ka ar 2010.gada 1.jūliju visas invaliditātes pensijas un apgādnieka zaudējuma pensijas, kas piešķirtas līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai un aprēķinātas kaitējuma atlīdzības apmērā, tiek pārrēķinātas, tādējādi aizsargājot personas, kurām invaliditātes pensija kaitējuma atlīdzības apmērā ir piešķirta līdz Likuma spēkā stāšanās dienai un nav tikusi pārrēķināta;

2) nodrošināt tiesiskās paļāvības principa ievērošanu, paredzot, ka, ja pārrēķinātās pensijas apmērs uz 2010.gada 1.jūliju ir mazāks, nekā tas bija pirms

⁵ Turpat, sprieduma 12.punkts.

⁶ Likumprojekta „Grozījums Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas rezultātā cietušu personu sociālās aizsardzības likumā” anotācijas 4.punkts. www.saeima.lv, skatīts 02.05.2011.

pārrēķina, tad saglabājams iepriekšējais pensijas apmērs, tādējādi aizsargājot personas, kurām iepriekš veikts pensijas pārrēķins;

3) nodrošināt samērīguma un taisnīguma principa ievērošanu, paredzot, ka gadījumos, kad darbspēju zaudējuma pakāpe (procentos) vai invaliditātes smaguma pakāpe personai paaugstinās, pārrēķinātās pensijas apmērs nedrīkst būt mazāks par apmēru pirms tās pārrēķina.⁷

Tiesību normās var nodalīt vecuma pensijas saņēmējus no citām personu grupām, kurām darbspēju zuduma rezultātā tiek paredzētas sociālās garantijas. Tas saistāms ar pieņēmumu, ka persona darbspējas zaudē ar likumā noteiktu vecumu un vecuma pensija tiek aprēķināta un izmaksāta, pieņemot, ka darbspējas ir zaudētas pilnībā.⁸ Ņemot vērā normatīvā regulējuma Černobiļas AES rezultātā veselībai iegūtā kaitējuma kompensēšanai vēsturisko attīstību un Likuma pārejas noteikumu 1.punkta spēkā esošo redakciju līdz 2011.gada 1.jūlijam, likumdevējs apstrīdētās normas mērķī atsevišķi nav paredzējis vecuma pensiju saņēmēju aizsardzību. Vienlaikus likumdevēja rīcībā nav saskatāms mērķis ierobežot vecuma pensiju saņēmēju tiesības. Atšķirīgā attieksme pret šo personu grupu radusies tādēļ, ka Likuma pārejas noteikumu 1.punktā vecuma pensijas nav iekļautas.

Kopumā jāatzīst, ka apstrīdētās normas mērķis vērsts uz tiesiskuma nodrošināšanu un personu, kurām invaliditātes pensija kaitējuma atlīdzības apmērā ir piešķirta līdz Likuma spēkā stāšanās dienai, aizsardzību. Līdz ar to Tiesībsarga ieskatā apstrīdētās normas mērķis ir leģitīms.

[5] Izvērtējot apstrīdētās normas atbilstību tās leģitīmā mērķa sasniegšanai, vērā ņemams apstāklis, ka likumdevējs Černobiļas AES avārijas dalībniekus un avārijas rezultātā cietušās personas jau kopš valsts neatkarības atjaunošanas un tiesību sistēmas izveides sākuma, Latvijas Republikas Augstākai Padomei pieņemot 1991.gada 15.maija lēmumu „Par pasākumiem, kas veicami, lai uzlabotu Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušo Latvijas Republikas iedzīvotāju sociālo stāvokli”, ir izvēlējis kā īpaši aizsargājamu grupu. Līdz ar Likuma pieņemšanu mainījās sociālo garantiju piešķiršanas kārtība, ir grozīti normatīvie akti invaliditātes pensijas aprēķināšanai, tomēr ir saglabāties no Likuma izrietošais likumdevēja mērķis – noteikt sociālās garantijas Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un šīs avārijas rezultātā cietušajām personām.

Likums paredz atšķirīgas sociālās garantijas. Tiesības uz kaitējuma atlīdzību un valsts sociālo pabalstu Likums paredz vienīgi Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un viņu nāves gadījumā apgādājamiem. Savukārt tiesības uz Likumā paredzēto medicīnisko palīdzību ir arī Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām. Likuma pārejas noteikumu 1.punkts vērsts uz Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieku, viņu apgādājamo un Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušo personu, kurām kaitējuma atlīdzība piešķirta līdz Likuma spēkā stāšanās dienai, aizsardzību. Tādējādi Likuma mērķis ir aizsargāt un noteikt ikviena Černobiļas AES avārijas dalībnieka un cietušā sociālās garantijas neatkarīgi no veselībai nodarītā kaitējuma rašanās vai sociālo garantiju piešķiršanas brīža.

Kā jau tika norādīts, pastāv prezumpcija, ka persona darbspējas zaudē ar likumā noteiktu vecumu un vecuma pensija tiek aprēķināta un izmaksāta, pieņemot, ka darbspējas ir zaudētas pilnībā. Līdz ar to tiesību normās var nodalīt vecuma pensijas

⁷ Likumprojekta „Grozījums Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas rezultātā cietušo personu sociālās aizsardzības likumā” anotācijas 4.punkts. <http://titania.saeima.lv>, skatīts 02.05.2011.

⁸ Satversmes tiesas 2010.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-17-01 14.2.punkts.

saņēmējus no citām personu grupām, kurām darbspēju zuduma rezultātā tiek paredzētas sociālās garantijas. Tomēr šajā gadījumā izvērtējams, vai vecuma pensijas aprēķināšanas un izmaksas noteicošās normas aizsargā personas tādā pašā apjomā kā Likuma pārejas noteikumu 1.punkts aizsargā invaliditātes pensijas saņēmējus.

Likuma „Par valsts pensijām” normas paredz, ka pensijas vietā piešķirtā vecuma pensija invaliditātes laikā nedrīkst būt mazāka par invaliditātes pensiju, kas saņemta līdz vecuma pensijas piešķiršanas brīdim. Šāda norma nenovērš iepriekšējā prettiesiskā regulējuma sekas attiecībā uz šo pensiju apmēru. Tā rezultātā apstrīdētā norma pieļauj iespēju, ka vecuma pensijas saņēmēji, atšķirībā no invaliditātes pensijas saņēmējiem, turpina saņemt sociālā nodrošinājuma pakalpojumu, kura apmērs radies prettiesiskas normas rezultātā.

Tiesībsarga birojā ir saņemts iesniegums no vecuma pensijas saņēmēja, kuram invaliditāte radusies Černobiļas AES avārijas rezultātā, un vecuma pensija piešķirta invaliditātes pensijas vietā. Iesniedzējam – Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam ar otrās grupas invaliditāti Ā.Freimanis – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra ir aprēķinājusi viņa iespējamo invaliditātes pensijas apmēru, ja tas tiktu pārrēķināts saskaņā ar Likuma pārejas noteikumu 1.punktu. Pašlaik Ā.Freimaņa vecuma pensijas apmērs ir 179,91 lats un piemaksa pie pensijas 17,50 lati mēnesī. Viņa invaliditātes pensijas apmērs, ja tā tiktu pārrēķināta saskaņā ar apstrīdēto normu, būtu 321,12 lati mēnesī (skat. pielikumu). Tas norāda, ka pašreizējā normatīvā regulējuma rezultātā vecuma pensijas saņēmēja kaitējuma kompensējoša sociālā nodrošinājuma apmērs var ievērojami atšķirties no sociālā nodrošinājuma apmēra invaliditātes pensijas saņēmējam ar tādu pašu kaitējumu veselībai. Šāds regulējums nonāk pretrunā gan tiesiskās vienlīdzības principam, gan Likuma mērķim, kā arī apstrīdētās normas mērķim – aizsargāt personas, kurām invaliditātes pensija kaitējuma atlīdzības apmērā ir piešķirta līdz Likuma spēkā stāšanās dienai.

Līdz ar to Tiesībsarga ieskatā Likuma pārejas noteikumu 1.punkts attiecībā uz vecuma pensijas saņēmējiem, kuriem invaliditāte radusies Černobiļas AES rezultātā, nav piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai un neatbilst tiesiskās vienlīdzības principam.

[6] Satversmes 1.pants noteic, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. No šā panta izriet vairāki principi, tai skaitā taisnīguma princips.⁹ Taisnīguma princips ir likuma primārais mērķis, un, lai gan pilnībā praktiski nav realizējams, likumam jābūt vērstam uz iespējami taisnīgāko rezultātu. Demokrātiskas un tiesiskas valsts likuma primārais un galvenais mērķis, nosakot tipizēto situāciju regulējumu, ir taisnīguma nodrošināšana.¹⁰ Ja likuma izvērtēšanas gaitā konstatēts, ka tas neatbilst vispārējiem tiesību principiem, tad pēc būtības var secināt, ka likums nav (pietiekami) taisnīgs.¹¹ Šajā gadījumā Tiesībsarga ieskatā Likuma pārejas noteikumu 1.punkts neatbilst tiesiskās vienlīdzības principam.

Papildus minētajam būtisks apstāklis apstrīdētās normas taisnīguma izvērtēšanā ir šīs normas rezultāts – tā rada situāciju, kad personas ar Černobiļas AES avārijas rezultātā iegūtu invaliditāti turpina saņemt sociālā nodrošinājuma pakalpojumu, kura apmērs veidots saskaņā ar normu, kas atzīta par prettiesisku un neatbilstošu Satversmes 91.pantam. Apstrīdētā norma neparedz vecuma pensijas pārskatīšanu, lai

⁹ Skat., piemēram, Satversmes tiesas 2003.gada 23.aprīļa sprieduma lietā Nr.2002 – 20 – 0103 secinājumu daļas 4.punktu.

¹⁰ Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā. *Likums un tiesības*, 5.sēj., Nr.6 (Nr.46).

¹¹ Turpat.

to novērstu. Turklāt, apstrīdētās normas rezultātā pie lielāka veselībai radītā kaitējuma vecuma pensijas saņēmējiem dažkārt ir mazāks sociālā nodrošinājuma pakalpojuma apmērs, nekā pie mazāka kaitējuma invaliditātes pensijas saņēmējiem. Jāatzīst, ka šāds regulējums vērtējams kā netaisnīgs.

Tādējādi Tiesībsarga ieskatā Likuma pārejas noteikumu 1.punkts neatbilst taisnīguma principam.

[7] 2010.gada 13.novembrī Tiesībsargs nosūtīja Saeimai vēstuli (skat. pielikumu), kurā norādīja, ka 2010.gada 13.maijā pieņemtie grozījumi nenovērš tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu attiecībā uz vecuma pensijas saņēmējiem. Vēstulē, pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 12.panta 8.punktu, Saeima tika aicināta novērst Likuma pārejas noteikumu 1.punkta nepilnības līdz 2011.gada 1.martam. Līdz pieteikuma Satversmes tiesai sagatavošanas brīdim Saeima nav sniegusi atbildi uz minēto vēstuli un grozījumi Likuma pārejas noteikumu 1.punktā nav veikti, kā arī nenotiek darbs pie šādu grozījumu gatavošanas.

Tiesībsarga likuma 13.panta 8.punkts un Satversmes tiesas likuma 17.panta pirmās daļas 8.punkts noteic, ka Tiesībsargam ir tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu Satversmes tiesā, ja iestāde, kas izdevusi apstrīdamo aktu, nav Tiesībsarga norādītajā termiņā novērsusi konstatētos trūkumus. Tādējādi, pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 13.panta 8.punktu un Satversmes tiesas likuma 17.panta pirmās daļas 8.punktu,

lūdzu:

Atzīt Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas rezultātā cietušo personu sociālās aizsardzības likuma pārejas noteikumu 1.punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1.un 91.pantam.

- Pielikumā:
1. Tiesībsarga biroja 2010.gada 13.novembra vēstules Saeimai kopija uz 1lp.
 2. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras Jēkabpils reģionālās nodaļas 2010.gada 22.jūlija vēstules Nr.28.1.2-9.7/NA/104 Ā.Freimanim kopija uz 1lp.
 3. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras Jēkabpils reģionālās nodaļas 2010.gada 13.septembra izziņas Nr.0/1968967 kopija uz 1lp.

Tiesībsargs

J.Jansons